

KAREL HYNEK MÁCHA - MÁJ

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

lyricko-epická básnická skladba (poezie)

Literární směr:

vydáno r. 1836 – závěr autorovy tvorby i jeho života; český romantismus

Slovní zásoba:

množství metafor; časté a dlouhé řetězce oxymorónů (protikladů); básnické přívlastky; kontrasty; gradace; nádherné popisy romantické májové přírody a krajiny, dále také personifikace (připisování lidských schopností a vlastností neživým věcem)

Rytmus, verš, rým:

RYTMUS: zejména jamb (inspirace ze Shakespearových děl); RÝM: obkročný (abba)

Lyrický subjekt:

rozervaný romantický hrdina

Motivy:

tragická láska; májová příroda; smrt – otázka lidské existence

Vypravěč:

vypravěčem je sám autor (stylizovaný do role poutníka) = -ich forma

Postavy:

VILÉM: vůdce loupežníků; rozervaný romantický hrdina; JARMILA: Vilémova láska; OTEC: utajený Vilémův otec, kterého Vilém zabije; HYNEK: kolemjdoucí poutník (autor), aj.

Děj:

obáváný vůdce loupežníků Vilém zabil svého soka v lásce (ve skutečnosti svého otce, který ho v dětství vyhnal z domu) → vězení → zde Vilém přemýšlí o svém osudu, loučí se se životem a vzpomíná na Jarmilu → zároveň odmítá vinu, cítí se jako oběť sobeckého a nemilujícího otce (soucítí s ním i žalárník) → brzy ráno je odveden na popraviště → doprovází ho modlíci se dav → uprostřed májové přírody se v slzách loučí s milovanou zemí → je popraven a jeho tělo je vystaveno pro výstrahu (tomuto příběhu v 1. zpěvu předchází scéna, kdy Jarmila marně čeká na Viléma a dozvídá se o jeho osudu) → závěrečný zpěv: na místo popravy přichází poutník Hynek (autor) → vidí už jen kostru a Viléma lituje

Kompozice:

skladbě předchází věnování – báseň Čechové jsou národ dobrý; hlavní část je dělena na 4 zpěvy a 2 intermezza

Prostor:

romantická májová krajina ve středních Čechách; okolí Máchova jezera; vězení

Čas:

předobraz tohoto příběhu (skutečná událost) se odehrál ve 2. polovině 18. století

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

zpověď rozervaného romantického hrdiny (autobiografické prvky); otázky smyslu života; oslava májové přírody; obavy ze smrti, prázdnoty a věčnosti; úvaha o vině a trestu

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

Napoleon poražen v bitvě u Lipska (1813); bitva u Waterloo – prohra Napoleona → deportován na ostrov Svatá Helena (1815); probíhá Vídeňský kongres, který řeší dopady napoleonských válek (1815)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

strach z rakousko-uherské tajné policie (cenzura, atd.)

Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Kontext literárního vývoje:

období českého romantismu

AUTOR

Život autora:

Karel Hynek Mácha (1810-1836) – básník a prozaik, představitel českého romantismu a zakladatel moderní české poezie; narodil se a studoval v Praze – gymnázium – filozofie a práva na UK (navštěvoval zde přednášky Josefa Jungmanna) – cestování (po Čechách i do Itálie) – byl zároveň ochotnickým hercem – pokusy o tvorbu dramát (nedokončeno) – svatba s Eleonorou Šomkovou – jejich syn zemřel krátce po narození – Mácha pomáhal při hašení požárů u Litoměřic – infekce způsobená vodou – smrt; ZAJÍMAVOST: v jeho dílech nalezneme silné autobiografické prvky

Vlivy na dané dílo:

láska k přírodě; osobní rozervanost; údajně skutečná událost (příběh popravy Hynka Schaffnera z 2. poloviny 18. století); polská romantická poezie (zejména Adam Mickiewicz); v jazyce díla se inspiroval u Shakespearova typického verše, tzv. blankversu

Vlivy na jeho tvorbu:

zájem o (nejen májovou) přírodu; William Shakespeare, Johann Wolfgang von Goethe

Další autorova tvorba:

Svatý Ivan (báseň – prvotina); Marinka (v cyklu Obrazy ze života mého); Cikáni; Kat (nedokončený 4-dílný román); dále literární zápisník, deníky a dopisy; kontroverzní intimní deník (částečně zašifrovaný)

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

FILM: Máj (poetický film ČR; 2008) – režie: F. A. Brabec; hrají: Jan Tříska, Matěj Stropnický, Kryštof Hádek, Jan Přeučil, aj.

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

výrazně ovlivnil pozdější generaci májovců (Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Karolína Světlá, Jakub Arbes, Adolf Heyduk, aj.); dále inspiroval Karla Hlaváčka, Josefa Horu nebo Františka Halase

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo vyšlo v době, kdy se čeština snažila o osvětový, výchovný a zejména vlastenecký impulz → Mácha (a hlavně Máj) nebyl pochopen → obvinění z nihilismu (odmítání osvědčených a žádoucích tendencí) → pohled na Máchu se změnil až s nástupem generace májovců; v dnešní době je dílo považováno za jedno z nejvýznamnějších v celé české literatuře

Dobová kritika díla a její proměny:

odborná kritika dílo odsoudila za nedostatek vlastenectví; jedním z největších kritiků Máje byl František Ladislav Čelakovský; kritika se opírala zejména do obsahu básně, za samotnou kvalitu byl poměrně chválen

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

Edgar Allan Poe (podobně stěžejní báseň v americké literatuře)

romantismus - v literatuře jde o směr, který se rozvíjel zejména v 1. pol. 19. stol. a pravděpodobně vznikl v Anglii; rozvíjela se zejména lyrická (nedějová) poezie, lyricko-epické žánry, ale také román, aj.; ZNÁKY: konflikt mezi vnitřním a vnějším (reálným) světem; pocit vnitřní rozervanosti hlavního hrdiny, který se vzpírá společenským konvencím; PŘEDSTAVITELÉ: George Gordon Byron, Percy Bysshe Shelley, Mary Shelleyová, Walter Scott, sestry Brontëovy (Charlotte, Emily a Anne), Robert Louis Stevenson, Oscar Wilde, bratři Grimmové, Heinrich Heine, Victor Hugo, Stendhal, Alexandre Dumas starší, Alexander Sergejevič Puškin, Michail Jurjevič Lermontov, Nikolaj Vasiljevič Gogol, Karel Hynek Mácha, Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Hans Christian Andersen, aj.

májovci - skupina českých spisovatelů v 2. pol. 19. stol., kteří navazovali na odkaz Karla Hynka Máchy a byli sdruzeni kolem almanachu Máj; CÍL: pravdivé zobrazení okolního světa; PŘEDSTAVITELÉ: Jan Neruda, Karolína Světlá, Vítězslav Hálek, Jakub Arbes, aj.